

Izabela Saganowska

Próbny egzamin ósmoklasisty i... co dalej?

W grudniu 2018 roku w wielu szkołach odbył się próbny egzamin ósmoklasisty przygotowany przez CKE. Dzięki niemu uczniowie mogli sprawdzić, jak radzą sobie z zadaniami egzaminacyjnymi i planowaniem pracy z arkuszem oraz – dzięki pomocy nauczycieli – zweryfikować, na co położyć nacisk podczas przygotowań na ostatniej prostej.

Ta „próba generalna” była stresująca nie tylko dla ósmoklasistów, lecz także dla polonistów. Musieli bowiem w krótkim czasie zapoznać się z założeniami egzaminu, dokonać wyboru narzędzi edukacyjnych wspierających uczniów w przygotowaniach i jednocześnie – realizując podczas lekcji podstawę programową – wypracować system powtórzeń.

Budowa próbnego arkusza CKE

Na pierwszych stronach arkusza umieszczono dwustronną instrukcję informującą o sposobach uzupełniania karty odpowiedzi, zapisywania rozwiązań zadań otwartych oraz zaznaczania ewentualnych pomyłek. Arkusz zawierał łącznie 20 zadań: 11 zamkniętych i 9 otwartych, uporządkowanych w wiązki odwołujące się do dwóch tekstów: fragmentu lektury obowiązkowej *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza oraz fragmentu tekstu popularnonaukowego *Zdrowy rozsądek* Jacka Wojtysiaka. Ostatnim zadaniem było wypracowanie – do wyboru przez ucznia – opowiadanie twórcze lub rozprawka. Za zadania zamknięte można było uzyskać maksymalnie 12 punktów, czyli 24% wszystkich możliwych do zdobycia, a za zadania otwarte – 38 punktów, czyli 76%.

Informacje CKE po próbnym egzaminie

21 lutego 2019 roku Centralna Komisja Egzaminacyjna opublikowała na swojej stronie dokument i prezentację o *Diagnozie kompetencji ósmoklasistów przeprowadzonej w grudniu 2018 r.* Na podstawie próbnego egzaminu zorganizowano badanie, w którym uczestniczyło 4770 uczniów z 99 szkół podstawowych w całym kraju. Z wniosków CKE – poczynionych na podstawie próby – wynika, że ósmoklasistom sprawia trudność rozumienie tekstów na poziomie niedosłownym, tworzenie wypowiedzi oraz praktyczne zastosowanie zasad

ortografii i interpunkcji. Diagnoza wykazała ponadto, że wielu uczniów nie zna gramatyki języka polskiego¹.

Arkusze egzaminu próbnego pod lupą

Aż w siedmiu zadaniach otwartych krótkiej odpowiedzi uczeń musiał wykazać się umiejętnością argumentowania – zarówno odwzorowywał argumentację przedstawioną przez bohatera (zadanie 2.) lub autora tekstu (zadanie 15.), jak i samodzielnie tworzył argumenty. Na przykład w zadaniu 7. należało wybrać polską lekturę, która mogłaby uświetnić wydarzenie z cyklu Narodowe Czytanie, i podać dwa argumenty potwierdzające wybór. Z kolei zadanie 18. polegało na wskazaniu bohatera lektury obowiązkowej, który kierował się zdrowym rozsądkiem, i uzasadnieniu swojego wyboru. O argumentacji uczniowie musieli także pamiętać, redagując ogłoszenie. W kryteriach oceny tego zadania położono nacisk nie tylko na formalne wyznaczniki tej krótkiej formy wypowiedzi, lecz także na umiejętność zachęcenia odbiorców tekstu do udziału w opisywanym wydarzeniu.

Przykłady zadań opartych na umiejętności tworzenia krótkich wypowiedzi wyraźnie pokazują, jak ważne w kontekście egzaminu są retoryka oraz znajomość lektur obowiązkowych i występujących w nich motywów. Wśród zadań zamieszczonych w arkuszu – łącznie z pisemną formą wypowiedzi – można wytypować aż sześć zadań odwołujących się do utworów wskazanych w podstawie programowej jako obowiązkowe. Nie będzie zatem przesadne stwierdzenie, że znajomość ich treści i problematyki jest jednym z kluczowych warunków uzyskania pomyślnego wyniku na egzaminie.

Na uwagę zasługują także zadania wymagające odwołania się do tekstów ikonicznych. Uczeń dwukrotnie musiał wykazać się umiejętnością rozumienia tekstów kultury i interpretowania ich znaczenia (zadania 7.1. i 19.). Występowanie tych zadań w próbnym arkuszu pozwala przewidywać, że i podczas prawdziwego egzaminu uczniowie najprawdopodobniej zostaną poproszeni o analizę wybranej formy graficznej. Warto zatem **w trakcie przygotowań zachęcać ósmoklasistów do odczytywania symboli, szukania analogii między tekstami kultury a dziełami literackimi bądź sentencjami.**

Ważną umiejętnością w kontekście egzaminu jest również umiejętność streszczania tekstu. W zadaniu 12. uczniowie zostali poproszeni o uzupełnienie trzech zdań najważniejszymi informacjami o tekście. W schemacie należało określić temat tekstu, zrekonstruować rozważania autora oraz sformułować wniosek. Tego typu zadanie jest

---

¹ Zob. Informacja z 21 lutego 2019 roku o *Diagnozie kompetencji ósmoklasistów przeprowadzonej w grudniu 2018 r.*, źródło: www.cke.gov.pl

nowością, więc z dużym prawdopodobieństwem można zakładać, że pojawi się na prawdziwym egzaminie. Słuszne byłoby zatem **pogłębianie umiejętności odróżniania informacji pierwszorzędnych od tych mniej istotnych, wskazywania w tekście słów kluczowych, na podstawie których można sformułować temat analizowanego tekstu.**

Kształcenie językowe na egzaminie

W arkuszu aż **pięć zadań** dotyczyło zagadnień z **kształcenia językowego** (zadania 8., 9., 10., 16., 17.). Ta liczba wyraźnie sugeruje, że w **toku przygotowań nie można pominąć gramatyki, ortografii i zróżnicowania słownictwa, tym bardziej że za poprawność językową i ortograficzną uczniowie będą oceniani także na podstawie rozwiązania zadania dotyczącego krótkiej formy wypowiedzi pisemnej** (w próbnym arkuszu zadanie 11.) **oraz w wypracowaniu.**

Dwa zadania – 10. i 14. – sprawdzały rozumienie znaczenia związków frazeologicznych (*mówić prawdę w oczy* i *zdrowy rozsądek*). Na podstawie informacji udzielonej przez CKE wiadomo, że uczniowie dobrze poradzili sobie z tymi zadaniami.

Zadanie 9. wymagało znajomości pojęć rodziny wyrazów, wyrazu pochodnego i podstawowego, a zadanie 17. – umiejętności rozpoznawania części mowy i formantów. Zadanie 17., dwustopniowe, odwoływało się do umiejętności tworzenia imiesłowów i wyjaśnienia, na czym polega błąd w wypowiedzeniu złożonym z imiesłowem – uczeń zatem musiał wykazać się funkcjonalnym podejściem do języka. Z dokumentu opublikowanego przez CKE wynika, że to ostatnie zadanie okazało się dla wielu uczniów najtrudniejsze. Takie same wnioski przedstawili poloniści współtworzący grupy na Facebooku. Także zadanie 8., dotyczące znajomości zasad ortograficznych – jak wynika z relacji wielu nauczycieli – nie zostało wykonane poprawnie, mimo że w zadaniu wyjaśniono znaczenie wyrazów: *każe* od *kazać*, *karze* od *karać*.

Zgubny pośpiech

W wypadku niektórych uczniów problemem okazało się nieuważne czytanie poleceń. W zadaniu 7.2. należało wskazać lekturę na kolejne Narodowe Czytanie. Niestety, wielu ósmoklasistów zarekomendowało utwory nie pochodzące z literatury polskiej, np. *Małego Księcia* Antoine'a de Saint-Exupéry'ego lub *Opowieść wigilijną* Charlesa Dickensa. Jest to sygnał, aby **uwrażliwiać ósmoklasistów, by – przed wykonaniem zadania – upewnili się, czy na pewno właściwie odczytali treść polecenia. Pomocne w tym zakresie mogą się**

okazać ćwiczenia oparte na analizie poleceń, wyodrębnianiu w ich strukturze fragmentów znaczeniowych.

Wypracowanie

Niezależnie od wyboru tematu (wypowiedź argumentacyjna lub twórcza) ósmoklasiści musieli się wykazać znajomością dwóch tekstów literackich, w tym lektury obowiązkowej. Za pracę pisemną można było zdobyć aż 20 punktów z 50 możliwych do zdobycia. O ile kryteria oceny wypowiedzi argumentacyjnej nie były zaskoczeniem, o tyle zasady oceniania wypowiedzi twórczej okazały się nowością. Aby praca twórcza została wysoko oceniona – oprócz poprawnej, spójnej konstrukcji – powinna przykuwać uwagę i dynamizować narrację za pośrednictwem przynajmniej sześciu spośród dziesięciu elementów twórczych, takich jak: elementy opisu, elementy charakterystyki postaci, miejsce wydarzeń, czas wydarzeń, zwrot akcji, puenta, punkt kulminacyjny, monolog, dialog, retrospekcja. Należy zatem uświadamiać uczniom, że **wybór tematu twórczego będzie wiązał się z koniecznością nakreślenia planu pracy i już najlepiej na tym etapie ustalenia, które elementy twórcze pojawią się w tekście. W ramach przygotowań warto zaproponować uczniom ćwiczenia redakcyjne polegające na wprowadzaniu wskazanych elementów. Dobrym sposobem jest także analiza wzorcowych prac twórczych.**

Na ostatniej prostej

Do egzaminu zostało kilka tygodni. Do tego czasu należy zrealizować **wszystkie zapisy podstawy programowej** oraz omówić **lektury obowiązkowe dla klas VII–VIII**.

Podczas tych przygotowań nieocenioną pomocą mogą się okazać odpowiednio dobrane pod kątem zespołów klasowych metody i formy pracy. Wiele z nich może ułatwić przyswojenie treści lektur, które są nie tylko różnorodne, lecz także niejednokrotnie trudne dla młodego odbiorcy. Z tego względu warto skorzystać z **niestandardowych technik pracy z tekstem**, by systematyzowanie wiedzy było dla uczniów ciekawą poznawczo przygodą. Na przykład, aby w atrakcyjny sposób sprawdzić znajomość treści utworów obowiązkowych, można przygotować pytania w aplikacji kahoot, opracować krzyżówki tematyczne czy quizy wzorowane na popularnych teleturniejach. W pracy nad tekstami z pewnością sprawdzą się także odwrócona lekcja, lapbooki, lektury w pudełku, metoda stacji zadaniowych oraz escaperoom lekturowy.

Warto sięgnąć także po **bardziej tradycyjne**, systematyzujące wiedzę **metody pracy**. Można opracować sprawdziany wzorowane na arkuszu egzaminacyjnym, oparte na

fragmentach omówionych lektur, z zadaniami odnoszącymi się do znajomości całych utworów oraz z odwołaniami do tekstów ikonograficznych.

Dobrym pomysłem jest również **tworzenie notatek** dotyczących motywów literackich. W tym celu można na przykład zachęcić uczniów do śledzenia fanpage'a na Facebooku Teraz egzamin ósmoklasisty.

Materiał pochodzący z fanpage'a na Facebooku Teraz egzamin ósmoklasisty

Przy okazji pracy z lekturami zaleca się, by zwrócić uwagę uczniów na **konieczność uporządkowania wiedzy na temat rodzajów i gatunków literackich** reprezentowanych przez poszczególne utwory, ponieważ niewłaściwe zaklasyfikowanie dzieła w pracy pisemnej zostanie potraktowane przez egzaminatorów jako błąd rzeczowy (to samo dotyczy posługiwania się imionami i nazwiskami autorów, ale tu podpowiedzią będzie lista lektur zamieszczona w arkuszu egzaminacyjnym).

Praca z lekturami to także okazja do ćwiczenia **umiejętności retorycznych**, które mają charakter interdyscyplinarny (argumentowania oraz wnioskowania uczniowie uczą się też podczas lekcji historii, matematyki czy biologii). Przy okazji omawiania problematyki dzieł warto zachęcać ósmoklasistów do odwoływania się do kontekstów, sytuacji życiowych.

Jak już napisano, próbny egzamin pokazał, że ósmoklasiści mają trudności z zagadnieniami gramatycznymi i poprawnościowymi. Zagadnienia z nauki o języku warto eksponować na różnego rodzaju planszach (np. przygotowywanych przez uczniów) umieszczonych w klasie i odwoływać się do nich w sposób funkcjonalny podczas lekcji literackich, aby ósmoklasiści dostrzegali, że warstwa językowa ma znaczenie w interpretacji dzieł, jest nośnikiem znaczeń. Podczas realizowania ćwiczeń o charakterze poprawnościowym nie można pominąć zadań pisemnych i wyrabiania u uczniów nawyku sprawdzania własnych prac.

Co warto powtarzać?

W udostępnionych na stronie CKE dokumencie i prezentacji dotyczących diagnozy kompetencji ósmoklasistów przedstawiono obszary zagadnień, które należałoby zabezpieczyć w trakcie powtarzania materiału na ostatniej prostej². Przydatnym narzędziem w tych działaniach może się okazać repetytorium z języka polskiego *Teraz egzamin ósmoklasisty*.

Obszary zagadnień do powtórzenia na ostatniej prostej – na podstawie dokumentu CKE	Narzędzie ułatwiające przygotowania – repetytorium do języka polskiego <i>Teraz egzamin ósmoklasisty</i>
Usystematyzowanie wiedzy na temat lektur obowiązkowych – ich treści i problematyki, z uwzględnieniem kontekstów i własnych doświadczeń uczniów	<ul style="list-style-type: none"> • najważniejsze informacje o lekturach • streszczenia utworów • opracowania motywów literackich • podpowiedzi, w jakich tematach można wykorzystać poszczególne lektury
Analiza i interpretacja tekstów ikonicznych, takich jak plakat, reprodukcja dzieła, rysunek, fotografia	<ul style="list-style-type: none"> • ćwiczenia bazujące na tekstach ikonograficznych
Argumentowanie – tworzenie zarówno pojedynczych argumentów, jak i dłuższej argumentacji w wypracowaniu	<ul style="list-style-type: none"> • słowniczek pojęć retorycznych • zadania typu egzaminacyjnego, wymagające argumentowania i wnioskowania • zestawy ćwiczeń przygotowujących do

² Zob. dokument o *Diagnozie kompetencji ósmoklasistów przeprowadzonej w grudniu 2018 r.*, źródło: www.cke.gov.pl

	tworzenia spójnych dłuższych wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym
Zróźnicowanie słownictwa	<ul style="list-style-type: none"> • teoria w pigułce dotycząca zróźnicowania języka polskiego • zadania wzbogacające słownictwo
Wielopłaszczyznowa poprawność językowa – znajomość gramatyki, ortografii i interpunkcji	<ul style="list-style-type: none"> • syntetycznie przedstawione poszczególne działy gramatyki • zagadnienia związane z komunikacją i poprawnością językową • zestawy zadań egzaminacyjnych wskazujące na funkcjonalne wykorzystanie języka w tekstach

W trakcie przygotowań warto także sięgnąć do gotowych arkuszy egzaminacyjnych – praca z takim materiałem to dla uczniów kolejna okazja do sprawdzenia siebie pod kątem organizacji pracy oraz strategii rozwiązywania zadań. W tym celu można skorzystać z arkuszy zamieszczonych na stronie CKE w zakładce „egzamin ósmoklasisty” oraz z arkuszy *Teraz egzamin ósmoklasisty* wydanych przez wydawnictwo Nowa Era.

Egzaminacyjne aktualności

Warto regularnie odwiedzać stronę www.cke.edu.pl. Z dokumentu opublikowanego w lutym 2019 roku wynika, że 11 marca 2019 roku zostaną udostępnione na stronach okręgowych komisji egzaminacyjnych dodatkowe materiały egzaminacyjne wraz z odpowiedziami.

Podsumowanie

Kluczem do egzaminacyjnego sukcesu jest zrealizowanie treści podstawy programowej – przy odpowiednio dobranych do potrzeb i możliwości uczniów metodach oraz narzędziach pracy. Z pewnością analiza próbnych egzaminów dostarczyła wiedzy na temat najbardziej wymagających wzmocnienia obszarów w odniesieniu do poszczególnych uczniów. Tygodnie pozostałe do prawdziwego egzaminu to czas na powtórzenie problematycznych zagadnień i wykształcenie technicznych umiejętności pracy z arkuszem.

Nauczycielom i uczniom życzymy owocnych przygotowań i jak najlepszych wyników z egzaminu.